

บทวิจารณ์หนังสือ: Book Review

“กุศโลบาย”

พระมหาทรงชัย ศิริ

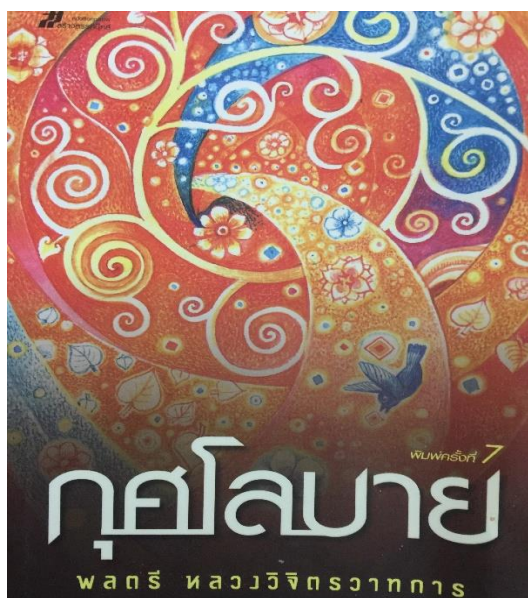
Phramaha Songchai Siri

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya

Corresponding author email: tri3sri_33@hotmail.com

Received: January 27, 2022; **Accepted:** April 30, 2022

ผู้เขียน : พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ

ปีที่พิมพ์ : 2549

จำนวนหน้า : 115

สำนักพิมพ์ : บริษัท สร้างสรรค์บุ๊ค จำกัด

ISBN: 974-341-501-7

บทนำ

หนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” เป็นผลงานการประพันธ์ของพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ ฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ 7 เดือนพฤศจิกายน 2549 โดยบริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด มีจำนวน 115 หน้า 10 บท (วิจิตรวาทการ, 2549) เป็นหนังสือที่เกี่ยวกับเทคนิคและยุทธวิธีในการผูกมิตรและชักจูงใจคน ซึ่งแต่เดิมหนังสือเล่มนี้ มีจุดกำเนิดมาจากการที่ผู้เขียนได้อ่านหนังสือฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง “Strategy in Handling People: by Ewing T. Webb and John B. Morgan” จึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะแปลออกสู่ภาคภาษาไทย แต่เนื่องด้วยหนังสือฉบับภาษาอังกฤษเล่มนี้มีเนื้อหามากถึง 250 หน้า 27 บท กอปรกับงานแปลเป็นเรื่องที่ใหญ่ แกร่งครัด และต้องใช้กำลังมาก เพื่อให้งานดำเนินไปอย่างเป็นอิสระและได้สาระสำคัญ ผู้เขียนจึงเปลี่ยนวิธีการใหม่จากงานแปลให้เป็นงานประพันธ์โดย 1) อาศัยข้อเท็จจริงและเค้าโครงจากหนังสือฉบับภาษาอังกฤษดำเนินเรื่อง ซึ่งคัดแต่เฉพาะเนื้อหาที่ผู้เขียนสนใจ 2) นำแนวคิดของนักปราชญ์ที่ผู้เขียนเห็นว่า มีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ตนนำเสนอ มาร่วมประกอบการประพันธ์ และ 3) เพิ่มความคิดของผู้เขียนร่วมด้วยในการประพันธ์ พร้อมกับพิจารณาตั้งชื่อหนังสือที่ประพันธ์ขึ้นใหม่จากชื่อเรื่องภาษาอังกฤษที่แปลตรง ๆ ว่า “อุบายใช้คน” หรือ “อุบายสำหรับเอาคนไว้ในกำมือ” ที่ความหมายดูเหมือนจะห้าวหาญ รุนแรง และอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดสำหรับผู้อ่าน เป็นชื่อใหม่ว่า “กุศโลบาย” ทั้งนี้เพื่อมุ่งแสดงจุดหมายของหนังสือเล่มที่ประพันธ์ไม่ให้คลาดเคลื่อนไปจากวัตถุประสงค์เดิม โดยภาพรวมของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนพยายามนำเสนอเทคนิควิธีการที่เกี่ยวกับการผูกมิตรและชักจูงใจคนให้ได้ผล เช่น การผูกมิตรกับผู้ใหญ่ ศิลปะแห่งการฟัง หลีกเลี่ยงการสร้างศัตรู การปฏิเสธคน การสรรเสริญ และการให้เกียรติผู้อื่น นอกจากนี้ ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างบุคคลสำคัญในอดีต มาประกอบกับหัวข้อการใช้กุศโลบายในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้หนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” ซึ่งมีเพียงแต่เป็นหนังสือที่แสดงแนวคิดหรือหลักทฤษฎี หากแต่ยังมีแนวทางปฏิบัติที่โดดเด่นเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ผู้อ่านเข้าใจและมองเห็นภาพเชิงปฏิบัติการได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

เนื้อหา

หนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” นี้ มีเนื้อหาทั้งสิ้น 10 บท 115 หน้า แบ่งสอยหน้ามากน้อยต่างกันในแต่ละบทตามความเหมาะสม มีลักษณะเป็นบทความ โดยแต่ละบทนั้นมีเนื้อหาที่ไม่สั้น

และไม่ยาวจนเกินไป ในที่นี้ ผู้วิจารณ์จะได้ประมวลภาพรวมด้านเนื้อหาสาระของแต่ละเรื่อง ที่เป็นแต่ละเทคนิควิธีการสำคัญในการผูกมิตร และยุทธวิธีในการชักจูงใจคนโดยสรุป ดังต่อไปนี้

บทที่ 1 หนทางผูกมิตรกับผู้ใหญ่ ผู้เขียนได้มุ่งแสดงผลของการผูกมิตรว่า มนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ในสังคม เพราะธรรมชาติสร้างมนุษย์ขึ้นมาโดยมุ่งหวังให้อยู่ร่วมกันเป็นหมวดหมู่ เป็นสมาคม และให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งแสดงความสำคัญในการผูกมิตรกับผู้ใหญ่ว่า การผูกมิตรกับผู้ใหญ่ ไม่ใช่เป็นการประจบสอพลอ แต่เป็นการหาบุญแก่ที่จะเปิดประตูให้ไปสู่สนามชิงชัยจนประสบผลสำเร็จแห่งชีวิต นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้แสดงวิธีการที่พึงกระทำและไม่พึงกระทำในการผูกมิตรกับผู้ใหญ่ พร้อมกับยกตัวอย่างบุคคลสำคัญ ที่ประสบความสำเร็จในการผูกมิตรกับผู้ใหญ่มากแล้ว ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเทคนิควิธีการผูกมิตรกับผู้ใหญ่ในบริบทที่แตกต่างกัน

บทที่ 2 การทำคุณที่จะทำให้เป็นคุณ ผู้เขียนได้แสดงถึงคุณค่าของการช่วยเหลือคนอย่างมีศิลปะ และมีหลักจิตวิทยาในการช่วยเหลือคน โดยมุ่งเน้นให้ผู้ที่ถูกช่วยเหลือเกิดความภาคภูมิใจ และคำนึงถึงความสามารถและความดีงามของตน หลีกเว้นการช่วยเหลือคนที่ไม่เห็นความดีความสามารถและความพยายามของตน หรือบุคคลที่ทำตนเป็นภาระของสังคม ทั้งในขณะที่ช่วยเหลือต้องคอยระวังพฤติกรรมไม่ให้ส่อไปในทางที่จะทำให้บุคคลที่ตนช่วยเหลือ เกิดความรู้สึกอึดอัดคับใจ ที่จะต้องเป็นหนี้บุญคุณหนักหนาหรือทดแทนไม่ได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การผูกมิตรในระยะยาว

บทที่ 3 ศิลปะแห่งการฟัง ผู้เขียนได้นำเสนอว่า การฟังถือเป็นศิลปะที่สำคัญอย่างยิ่งในการผูกมิตร ทั้งยังไม่ต้องลงทุนมาก มีแต่คุณไม่มีโทษ ซึ่งผู้ฟังที่ดี จะต้องมียุทธศิลป์ในการฟังดังนี้ คือ 1) มีความสามารถในการชักจูง ให้ผู้พูดเต็มใจที่จะพูดในเรื่องที่เขาถนัด 2) แสดงให้เขาเห็นว่าตนอยากฟังเรื่องที่เขายกพูด 3) ฟังอย่างสนใจและตั้งใจ 4) รู้จักปล่อยให้ผู้พูดพูดจนสิ้นกระแสความ 5) เข้าใจสอดแทรกคำถามระหว่างสนทนาเพื่อเพิ่มระยะในการสนทนา 6) เมื่อสิ้นสุดการสนทนา แสดงความสนใจที่อยากจะฟังอีก เพื่อขอความรู้ในโอกาสต่อไป

บทที่ 4 ความต้องการและความยินยอม ทฤษฎีนี้นับเป็นหัวใจและเป็นจุดหมายสูงสุดของการประพันธ์หนังสือเล่มนี้ เพราะผู้ใดสามารถทำให้ทุกคนยินยอมได้ ผู้นั้นเท่ากับว่าได้เข้าไปนั่งอยู่ในหัวใจของคนทุกคน แต่ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะความยินยอมย่อมมีพื้นฐานมาจากความต้องการของคน และคนก็มีความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงเป็นเรื่องยากยิ่งที่จะ

ทำให้ทุกคนเกิดความพอใจในตนทุกสิ่งได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความหนักใจในการกำหนด ทฤษฎีตายตัว ที่เกี่ยวกับการจัดการความต้องการของคน เพื่อให้ได้ความยินยอมจากผู้อื่น จึง ยกตัวอย่างบุคคลสำคัญขึ้นมาเป็นกรณีศึกษา เพื่อให้ผู้อ่านได้ร่วมคิดวิเคราะห์ แล้วศึกษา ทางออกร่วมกัน ทั้งนี้ได้นำเสนอวิธีการเบื้องต้นคือ 1) ต้องใช้ศิลปะแห่งการฟังในเมื่อใช้ วาทศิลป์ไม่ได้ผล 2) ทำให้ผู้ที่เราต้องการความยินยอมนั้น เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง 3) ใช้ คำถามเป็นวิธีจูงใจให้เกิดการฉุกละเอิน 4) ปลุกความต้องการให้เขาเกิดความอยากที่จะกระทำใน โอกาสที่เหมาะสม

บทที่ 5 หลีกเลี้ยงการสร้างศัตรู ผู้เขียนได้นำเสนอว่า ศัตรู สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในที่ลับ และเปิดเผย ทั้งเกิดขึ้นได้ในขณะที่เรากระทำร้ายและกระทำดี ทั้งนี้เป็นเพราะว่าคนเรานั้นต่างมี ความคิดที่ผิดแผกกัน หรือมีความต้องการที่สวนทางกัน ดังนั้น ศัตรู จึงสามารถเกิดขึ้นได้ทุก ขณะ ยิ่งในสถานการณ์ที่ต้องแข่งขัน แล้วมีการเปรียบเทียบกันในเชิงสมรรถภาพ คุณภาพ ความดี หรือความสำเร็จด้วยแล้ว ก็ยิ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการสร้างศัตรูมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้นำเสนอทางออกให้เข้ากับลักษณะที่ว่า “รู้จักศัตรูรอบเป็นยอดดี” ไว้ อย่าง น่าสนใจ พร้อมกับแนะนำวิธีการที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง ในการหลีกเลี้ยงการสร้างศัตรูก็คือ เมื่อทำสิ่งใด สำเร็จก็ตาม ควรเก็บความสำเร็จนั้นไว้ในใจ แล้วพยายามยกความสำเร็จนั้นให้กับคนอื่นหรือ คณะทีมงาน

บทที่ 6 การขอความช่วยเหลือและงานอดิเรก การขอความช่วยเหลือ นับเป็นวิธีการผูก มิตรที่ดีอีกวิธีหนึ่งที่ผู้เขียนนำเสนอ หากแต่จะต้องรู้จักในการขอความช่วยเหลือ และการขอ ความช่วยเหลือให้ได้ประสิทธิผลสูงสุดนั้น จะต้องเป็นการขอในเรื่องที่ผู้ให้จะต้องไม่เสี่ยงภัย อย่างหนึ่งอย่างใด ทั้งยังต้องเป็นเกียรติคุณและให้เกิดความภาคภูมิใจแก่ผู้ให้อีกด้วย ดังนั้น วิธีการขอความช่วยเหลือที่ดีที่สุดก็คือ การขอในเรื่องที่เขาพึงพอใจหรือมีความชำนาญในเรื่อง นั้น ๆ ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนได้ให้นิยามว่าควรเป็น “งานอดิเรก” อันหมายถึง งานที่เขากระทำด้วยใจ รักเป็นปกติในชีวิตประจำวัน แต่ไม่ใช่เป็นงานประจำที่เขาทำเป็นอาชีพ

บทที่ 7 การสรรเสริญคน ทฤษฎีว่าด้วยการสรรเสริญคน มีความจำเป็นอย่างมากต่อ การผูกมิตร สำคัญตรงที่ในขณะที่สรรเสริญนั้น ต้องกล่าวให้ตรงตามจริง เพราะถ้ากล่าวเกินจริงก็ จะเป็น “การยกยอ” ไป ซึ่งไม่ใช่จุดหมายของทฤษฎีนี้ ผู้เขียนจึงนำเสนอวิธีการสรรเสริญคนไว้ 3 ประการ คือ 1) การสรรเสริญต่อหน้า 2) การสรรเสริญลับหลัง 3) การสรรเสริญต่อที่ประชุม

ชน และข้อควรระวังอย่างหนึ่งในการสรรเสริญก็คือ ควรพยายามสรรเสริญในแงุ่มุมที่ไม่เป็นการ เบียดเบียนหรือกระทบใคร ทว่าเป็นการส่งเสริมความรู้ ความสามารถ และความดีงามเชิง มนุษยธรรมอย่างสร้างสรรค์

บทที่ 8 การให้เกียรติคุณแก่ผู้อื่น การให้เกียรติคุณแก่ผู้อื่น นับเป็นทฤษฎีต่อเนื่องจาก การสรรเสริญคน ที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ มีความจำเป็นต่อการผูกมิตร โดยเฉพาะกับเพื่อนร่วมงาน ในทุกองค์กร ซึ่งสามารถส่งผลให้งานที่ใหญ่และยากประสบความสำเร็จได้ดี โดยวิธีการหนึ่งที่น่า สนใจของทฤษฎีนี้ก็คือ “วิธีถ่อมตัว” เช่น การแสดงวาทะให้เห็นว่าเขาดีกว่าเรา นับเป็นการ ถ่อมตัวที่ดีถือว่าเป็นการให้เกียรติคุณแก่ผู้อื่น นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้ ผู้เขียนกล่าวว่ามีผลโดยตรงต่อ “ภาวะผู้นำ” เพราะผู้นำที่ดี นอกจากจะต้องรู้ถึงศักยภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาแล้ว ก็จะต้อง รู้จักให้เกียรติคุณผู้อื่น แม้เมื่อเกิดข้อผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างการทำงาน ก็จะต้อง ออกรับหน้าแทนเสมอ เพื่อรักษาคณะทำงานและเพื่อผลสัมฤทธิ์ของงาน

บทที่ 9 การปฏิเสธและความขบขัน ผู้เขียนได้นำเสนอว่า การที่เราต้องทำผิด เสียใจ เกิดความเสียหาย หรือต้องรับความลำบากอยู่เสมอ ก็ด้วยเหตุผลหลักประการหนึ่งก็คือ “การ ไม่กล้าปฏิเสธ” ดังนั้น ผู้เขียนจึงนำเสนอ “ศิลปะแห่งการปฏิเสธ” โดยไม่ก่อศัตรูก็คือ “การ สร้างความขบขัน” ซึ่งนำเสนอไว้ 3 ประการ คือ 1) การสร้างความขบขันที่เกี่ยวกับตนเอง 2) การสร้างความขบขันในทางสรรเสริญผู้อื่น โดยไม่ต้องให้ใครอับอาย และ 3) การสร้างเรื่องขบขัน เกี่ยวกับบุคคลสมมติ พร้อมกับเน้นย้ำว่า “ความขบขันมีความสำคัญ ต่อการสร้างความสัมพันธ์ ในการสมาคม โดยเฉพาะกับการติดต่อกับผู้คนในทุกสาขาอาชีพ”

บทที่ 10 การให้คนยินดีทำงาน นับเป็นทฤษฎีสุดท้ายของการประพันธ์หนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” ที่ผู้เขียนได้นำเสนอว่า การให้คนยินดีทำงานนั้น ต้องไม่ใช่เป็นการบีบบังคับใครให้ ทำด้วยความจำใจ หากแต่เป็นการทำให้เขามีความสมัครใจที่จะทำ ทั้งนี้ เพื่อจะ让他สามารถ ควบคุมงานไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่มุ่งหวังได้ ดังนั้น ผู้ที่เป็นหัวหน้างาน จึงต้องทราบ 3 เทคนิคสำคัญ คือ 1) การปลุกใจให้เขารู้สึกว่างานที่ทำนั้นมีความสำคัญ 2) การปลุกใจให้เขารู้สึกว่าเขามีความ เหมาะสมกับงานนั้นมากที่สุด 3) การทำให้คนทั้งหลายเข้าใจว่างานนั้นเป็นงานของเขา นอกจากนี้ ผู้เขียนยังเพิ่มเคล็ดพิเศษในการทำคนให้เกิดความยินดีในการทำงานก็คือ “การให้ บรรดาศักดิ์” ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยกย่องผู้น้อยหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ให้เห็นคุณค่าและ ความสำคัญของตนและงานที่ตนกระทำ

คุณค่า

ในส่วนที่ 3 ของการวิจารณ์หนังสือนี้ ผู้วิจารณ์จะได้ประมวลข้อที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของหนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” พร้อมกับแสดงข้อเสนอแนะ ที่ผู้วิจารณ์เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ ต่องานประพันธ์ของผู้เขียนโดยตรง ตามลำดับต่อไปนี้

1. จุดเด่นของหนังสือ

หนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” เล่มนี้ เท่าที่ผู้วิจารณ์ทำการศึกษา ได้พบจุดเด่นหลายด้าน ที่ผู้เขียนได้ใช้องค์ความรู้มากมาย เช่น ความรู้ด้านวรรณกรรมศาสตร์ ภาษาศาสตร์ พุทธศาสตร์ จิตวิทยา และอื่น ๆ มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดระเบียบรูปแบบการประพันธ์ เชิงผสมผสานได้อย่างลงตัวตามแบบฉบับของผู้เขียน จึงไม่สามารถวิจารณ์จุดเด่นได้อย่างครอบคลุมรอบด้าน แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์ จะขอกล่าวถึงเนื้อหาเฉพาะที่คิดว่าเป็น ด้านอัตลักษณ์เด่นของหนังสือดังกล่าว ตามทัศนะส่วนตัวดังต่อไปนี้

1) **ลีลาการประพันธ์** แม้หนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” ที่ผู้เขียนได้ประพันธ์ไว้ครั้งแรกเมื่อปีพุทธศักราช 2478 ตามปรากฏที่มาในคำนำครั้งที่ 1 (วิจิตรวาทการ, 2549: (13)-(16)) ซึ่งบัดนี้ผ่านล่วงกาลมาหลายทศวรรษแล้วก็จริง แต่ทว่าสำนวนภาษาทางการประพันธ์ ย่อมมีความร่วมสมัยไม่แพ้กาลเวลา เพราะเท่าที่ผู้วิจารณ์ได้ทำการศึกษาพบว่า ผู้เขียนได้ใช้ความคิดอันวิจิตร ในการประดิษฐ์ถ้อยคำภาษา แล้วนำมาประมวลร้อยเรียงกันได้อย่างประสานกลมกลืน ให้มีชีวิตชีวา ทั้งสำนวนภาษาตลอดการประพันธ์ ก็มีความลื่นไหลไม่สับสน ทำให้ชวนติดตามยิ่งโดยเฉพาะช่วงตอนที่ผู้เขียน ยกตัวอย่างบุคคลสำคัญ มาประกอบเล่าอ้างในงานประพันธ์ ผู้วิจารณ์เห็นว่าเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ เพราะเมื่ออ่านแล้วสามารถมองภาพตามได้อย่างเป็นรูปธรรม เสมือนว่าผู้เขียนได้พาผู้อ่านเข้าไปอยู่ในสถานการณ์จริงตามที่กล่าวอ้างด้วย จึงทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหา ที่ผู้เขียนนำเสนอได้อย่างชัดเจน ดังนั้น งานประพันธ์ดังกล่าว จึงสะท้อนว่า ผู้เขียนมีความละเอียดละมัย ในการกลั่นกรองภาษา ทางการประพันธ์ได้อย่างดีและลึกซึ้ง วิสามันฐานว่า “วิจิตรวาทการ” จึงสมเป็นฉายานามของผู้เขียนอย่างแท้จริง

2) **ไม่ทิ้งบริบทของภูมิปัญญาตะวันออก** แม้หนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” จะเป็นหนังสือที่ประพันธ์โดยอาศัยเค้าโครง จากงานประพันธ์ฉบับภาษาอังกฤษ อันเป็นภูมิปัญญาทางตะวันตกเป็นส่วนมาก แต่ผู้เขียนก็ยังไม่ทิ้งบริบทของภูมิปัญญาทางตะวันออก โดยเฉพาะภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา สังเกตได้จากการดำเนินเรื่องในแต่ละบท ก่อนที่ผู้เขียนจะ

ยกตัวอย่างบุคคลสำคัญ มาเล่าอ้างประกอบการประพันธ์ จะต้องเกริ่นเรื่องนำด้วยหลักคิดทางพระพุทธศาสนา ก่อน ทั้งยังตั้งเป็นประเด็นอภิปรายเชิงเปรียบเทียบ เพื่อช่วยปูทางให้ผู้อ่านได้ฐานหรือหลักความคิดก่อนทำการศึกษา ซึ่งนับเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้อ่านโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางของแต่ละทฤษฎีได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในบทที่ 1 ผู้เขียนได้แสดงหลักทฤษฎีเกี่ยวกับการผูกมิตรกับผู้อื่น โดยนำเสนอหลักคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้นก่อน เช่นเรื่อง “การพึ่งพาตนเอง” และ “ความสันโดษ” พร้อมอธิบายว่า “แม้พระพุทธเจ้าจะทรงสอนให้พึ่งพาตนเองและยินดีในความสันโดษก็จริง แต่ทว่าพระองค์ก็ยังทรงบัญญัติเรื่อง “ความสามัคคี” และ “ความช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกันในหมู่สงฆ์” ทั้งยังทรงดำรงอยู่ในสังฆสมาคม และทรงอาศัยแรงพระสาวกให้ช่วยกันประกาศพระศาสนา” (วิจิตรวาทการ, 2549: 4-5) ดังนั้น การพึ่งพาตนเองเพียงอย่างเดียว โดยไม่พึ่งพาอาศัยผู้อื่น หรือการยินดีในความสันโดษ แต่ไม่เอื้อเฟื้อสังคัม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตของมนุษย์ ที่ต้องอยู่กับสังคัม ดำเนินไปอย่างยากลำบาก เพราะผิดกับธรรมชาติที่มนุษย์ถูกสร้างขึ้นมาก็เพื่อให้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง นอกจากนี้ ในบทอื่น ๆ ผู้เขียนยังได้กล่าวถึงองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ของนักปราชญ์คนสำคัญ เพื่อปูทางในการร่วมสร้างหลักทฤษฎี 10 ประการให้ได้ผล ตลอดการประพันธ์อีกด้วย

3) ใช้ศาสตร์จิตวิทยาสร้างอัตลักษณ์เด่นของหนังสือ จะสังเกตได้ว่า เนื้อหาในแต่ละบทของหนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” โดยมากนี้ มักจะมีการอ้างถึง “หลักจิตวิทยา” เพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดร่วมในการสร้างหลักทฤษฎีให้ได้อย่างมีศิลปะ โดยไม่มีใครนิยมแสดงหลักทฤษฎีต่าง ๆ ไว้เป็นหลักการเฉพาะ ตายตัว หรือเป็นชุดแนวความคิดเดียว ทั้งนี้เพื่อต้องการใช้ “หลักจิตวิทยา” เป็นจุดแข็งในการสร้างจุดเด่นของหนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” เพื่อร่วมตอบปัญหาทางจริยธรรมและสร้างอัตลักษณ์เด่นของแต่ละทฤษฎีให้ได้อย่างเหมาะสม ดังตัวอย่างหนึ่งที่ปรากฏในบทที่ 2 เรื่องการทำความดีให้เป็นคุณ มีการกล่าวถึงพระพุทธพจน์ที่ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” โดยผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการคาดหวังในผลกรรมดี พร้อมกับนำเสนอผลสัมฤทธิ์ของกรรมดี ผ่านหลักจิตวิทยาไว้อย่างน่าสนใจว่า “ทำดี ย่อมได้ดีเป็นแน่ แต่ดีไม่สมหวังนั้น อาจเป็นเพราะเหตุผล 2 ประการ คือ (1) การทำดีไม่ถูกที่ถูกทาง (2) การเข้าใจความหมายของคำว่า “ดี” นั้นผิดแผกไป ดังนั้น การจะแก้ปัญหาเรื่องการทำความดีไม่ขึ้นให้แจ่มแจ้งนี้ จะต้องเข้าไปขอความช่วยเหลือจากหลักทฤษฎีด้าน “จิตวิทยา” ในข้อที่ว่า “การทำให้ผู้อื่นภาคภูมิใจ” โดย

ไม่เลือกว่าการกระทำของเราจะเป็นทางดีหรือทางร้าย” (วิจิตรวาทการ, 2549: 19) หรืออีกตัวอย่างหนึ่งในบทที่ 4 เรื่องความต้องการและความยินยอมจากผู้อื่น ซึ่งนับเป็นยอดแห่งกุศโลบายที่ผู้เขียนนำเสนอ และมีความกังวลอย่างมากในการกำหนดทฤษฎีตายตัว (วิจิตรวาทการ, 2549: 42) จึงหันมาอาศัยหลัก “จิตวิทยา” เพื่อใช้เป็นกรอบกำหนดร่วม ในการสร้างหลักทฤษฎีนี้ว่า จะทำอะไรให้ตนได้รับการยอมรับจากผู้อื่น คำตอบที่ได้ก็คือ “ต้องทำให้เขาสำเร็จ ความต้องการที่ปรารถนาให้ได้” แต่ปัญหาอยู่ตรงที่ว่า “คนมีความต้องการที่แตกต่างกัน” จึงเป็นการยากยิ่งที่จะทำให้คนประสบผลสำเร็จตามประสงค์ไปเสียทุกอย่างได้ ด้วยเหตุนี้ ตามหลักจิตวิทยาเชิงสังคม จึงต้องพยายามศึกษาพฤติกรรมของคนเพิ่มเติมอีกว่า คนมีลักษณะทางความคิด อารมณ์ และความรู้สึกอย่างไร ตลอดจนมีบุคลิกภาพอย่างไร พร้อมทั้งต้องศึกษาวิถีชีวิต สังคม ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เขามีปฏิสัมพันธ์ร่วมด้วย (เริงชัย หมั่นชนะ, 2560: 8) ทั้งนี้ เพื่อหวังใช้เป็นกรอบเกณฑ์กำหนดในการสร้างทฤษฎีใหม่ ด้วยการวัดหาค่าหรือประเมินความต้องการของคน ให้ได้ในระดับที่แม่นยำ ตรงจุด หรือใกล้เคียงที่สุด ดังนั้น “ศาสตร์จิตวิทยา” จึงนับเป็นศาสตร์สำคัญในการสร้างจุดเด่นของแต่ละทฤษฎีตลอดการประพันธ์ ที่ผู้เขียนนิยมใช้เนรมิตหลักทฤษฎี 10 ประการ เพื่อให้เป็นไปอย่างได้ผล

4) มีการยกตัวอย่างเชิงบุคลากรในฐานะประกอบทุกบท เสน่ห์และสีสันของหนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” นี้ มิเพียงแต่จะอยู่ที่การนำเสนอความรู้ด้านภูมิปัญญาตะวันออกและภูมิปัญญาตะวันตก ได้อย่างสอดคล้องลงตัวเท่านั้น หากแต่ยังอยู่ที่ ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างบุคคลสำคัญ ที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนในยุคหนึ่ง ๆ มาประกอบการประพันธ์ร่วมด้วยทุกบท โดยมุ่งให้เป็นแนวกรณีศึกษา ทำให้เห็นข้อเปรียบเทียบเชิงปฏิบัติการตลอดสาย ส่งผลให้ผู้อ่านสามารถสร้างมโนภาพ ผ่านหลักทฤษฎีในแต่ละบทได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันมีผลต่อการนำไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ดังนั้น หนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” นี้ ซึ่งมีการตีพิมพ์มาแล้วมากครั้ง จึงมีเพียงแต่เป็นที่นิยมของนักอ่าน ที่ต้องการศึกษาทฤษฎีครอบครองใจคนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นหนังสือที่เหมาะสมแก่ทุกคน ที่ต้องการศึกษาเทคนิควิธีการผูกมิตรและชักจูงใจคนให้ได้ผลอย่างแท้จริงอีกด้วย

2. จุดด้อยและข้อเสนอแนะ

จุดด้อยของหนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” นี้ เป็นส่วนที่สร้างความหนักใจให้กับผู้วิจารณ์ได้ไม่น้อยเลยทีเดียว ทั้งนี้เพราะผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า เนื้อหาสาระในหนังสือตลอดทั้งเล่ม

ผู้เขียนได้ตั้งใจนำเสนอและออกแบบมา เพื่อมุ่งแสดงอัตลักษณ์เด่น ผ่านหลักทฤษฎีทั้ง 10 ประการ ไว้อย่างลงตัวสมบูรณ์แล้ว เพียงแต่มีข้อเสนอแนะบางประการ ที่ผู้วิจารณ์เห็นว่าเป็นประโยชน์ จึงใคร่ขอแสดงทัศนะ เพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นของหนังสือเล่มนี้คือ

1) ประเด็นปัญหาทางจริยศาสตร์ ในบทที่ 2 เรื่อง การให้คุณให้เป็นคุณ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับเรื่องดี-ชั่ว ถูก-ผิด ไว้อย่างน่าสนใจว่า “ดี-ร้าย กับ ถูก-ผิด นั้น เป็นคนละเรื่องกัน ไม่ใช่อย่างเดียวกัน การทำดีไม่ใช่ทำถูกเสมอไป และการทำร้ายก็ไม่ใช่ทำผิดเสมอไป ทำดีแต่ไม่ถูกก็ใช้ไม่ได้ ทำร้ายแต่ไม่ผิดก็ไม่ใช่ไร (วิจิตรวาทการ, 2549: 19) และอีกทัศนะหนึ่งในบทที่ 8 เรื่อง การให้เกียรติคุณแก่ผู้อื่น ดังนี้ว่า “เรื่องทำชั่วได้ชั่วนั้นเป็นของเข้าใจง่าย แต่เรื่องทำดีได้ดีนั้นเป็นการยากมาก” (วิจิตรวาทการ, 2549: 94)

จากข้อความดังกล่าว ผู้เขียนได้สะท้อนทัศนคติของตนเป็น 2 ประเด็น คือ (1) การนิยามเรื่องดี-ชั่ว และ ถูก-ผิด (2) การแสดงเหตุผลบางประการที่เกี่ยวกับการให้ผลกรรม ซึ่งความเห็นทั้ง 2 ประเด็นดังกล่าวนี้ อาจนับเข้าในลักษณะที่เป็นปัญหาทางจริยศาสตร์เบื้องต้น โดยเฉพาะในประเด็นที่ 1 ที่จะต้องทำความเข้าใจใหม่ในเรื่องดี-ชั่ว และ ถูก-ผิดว่า คืออะไร ? มีลักษณะเป็นอย่างไร ? มีความหมายว่าอย่างไร ? และมีอะไรเป็นเกณฑ์ตัดสิน ? จากประเด็นดังกล่าว หากพิจารณาผ่านมุมมองจริยศาสตร์ ผู้เขียนได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการทำดีไว้อย่างน่าสนใจว่า “การทำดีไม่สมหวังนั้น อาจเป็นเพราะเหตุผล 2 ประการ คือ (1) การทำดีไม่ถูกทาง (2) การเข้าใจความหมายของคำว่า “ดี” นั้นผิดทางไป” (วิจิตรวาทการ, 2549: 19) เหตุผลข้อที่ 1 สามารถเข้าใจได้ว่า การทำดีผิดที่นั้น อาจส่งผลกระทบโดยตรงต่อผลลัพธ์ที่กำลังจะเกิด เพราะจะต้องมีเรื่องของเหตุการณ์ กาละ เทศะ บุคคล และสภาพแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย ส่วนเหตุผลข้อที่ 2 นั้น เป็นเรื่องของนิยามความหมายของคำว่า “ดี” ที่ผู้วิจารณ์เข้าใจว่า ผู้เขียนนิยามผ่านความเห็นส่วนตัว โดยใช้หลักเหตุผลเชิงอัตวิสัย ซึ่งคำนึงถึงความเหมาะสมในการตัดสินเรื่องถูก-ผิด สอดคล้องกับทัศนะที่ว่า คำว่า “ถูก-ผิด” มิได้มีการอ้างอิงผลเลย เราจะใช้คำว่า “ถูก-ผิด” กับการกระทำที่ในบางกรณี “เหมาะสมกับเหตุการณ์” (จันงค์ ทองประเสริฐ, 2552: 11) จึงนับเป็นประเด็นปัญหาเชิงจริยศาสตร์ ที่จะต้องทำความเข้าใจด้วยท่าทีที่รัดกุม เหตุที่เรื่องลักษณะดังกล่าว จะต้องนำหลักศีลธรรม ระบบจริยธรรม และหลักทฤษฎีต่าง ๆ มาร่วมตอบประเด็นปัญหาดังกล่าวด้วย เพื่อให้ทราบความหมายของเรื่องดี-ชั่ว และ ถูก-ผิด ได้อย่างชัดเจนและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ยกตัวอย่างเช่น เรื่อง “การได้ดี” นั้น ผู้เขียนได้ให้ความหมายว่า “การได้ดีนั้น ไม่ได้หมายถึง การได้ลาภยศสรรเสริญหรือเกียรติคุณ แต่หมายถึงความสำเร็จในการทำงาน ที่เราทำโดยสำคัญว่าเป็นหน้าที่” (วิจิตรวาทการ, 2549: 94) สอดคล้องกับหลักภริยธรรมหรือทฤษฎีของคานต์ (deontology) ที่ให้ความเห็นว่า “การจะตัดสินการกระทำว่าดีหรือชั่ว ให้ถือเอาเจตนาที่จะทำตามหน้าที่เป็นเกณฑ์ตัดสิน โดยไม่นำเอาผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำมาตัดสิน ไม่ว่าผลนั้นจะเป็นคุณหรือโทษต่อตนเองหรือผู้อื่น” (พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์), 2559: 217-218)

จากประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจารณ์มีความเห็นด้วย แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้คำนึงถึงคุณค่าเชิงปฏิบัติการและผลลัพธ์เชิงประจักษ์อย่างเป็นรูปธรรม ตามกฎธรรมชาติอย่างครอบคลุม ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า ควรนำเกณฑ์วินิจฉัยความดี-ความชั่ว ตามกระบวนการพุทธทัศน์ มาร่วมพิจารณาด้วยว่า (1) มีคุณโทษต่อชีวิตจิตใจและบุคลิกภาพหรือไม่ (2) มีคุณโทษต่อบุคคล: เปียตเบียนตนเองหรือไม่ (3) มีคุณโทษต่อสังคม: เปียตเบียนผู้อื่นหรือไม่ (4) มโนธรรม: เมื่อพิจารณาแล้วตนสามารถติเตียนหรือกล่าวโทษตนได้หรือไม่ (5) มาตรฐานทางสังคม: สอดคล้องกับบทบัญญัติทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และกฎหมายบ้านเมืองหรือไม่ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559: 262)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า การที่ผู้เขียนจะนิยามเรื่องดี-ชั่ว หรือ ถูก-ผิดไว้อย่างไร ล้วนแต่เป็นอิสระทางความคิดในการประพันธ์ทั้งสิ้น โดยที่ผู้เขียนอาจจะใช้เป็นเหตุผลในการสร้างหลักทฤษฎี 10 ประการ หรือต้องการมุ่งแสดงอัตลักษณ์เด่นเฉพาะด้านให้กับหนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” ก็สามารถทำได้เต็มที่ดังนั้น เพื่อให้การอ่านหนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” สัมฤทธิ์ผลเป็นจริงเป็นจังขึ้นมา ผู้อ่านจึงควรต้องพยายามทำความเข้าใจ ถึงจุดประสงค์และเหตุผลที่แท้จริงของเนื้อหาในแต่ละบท ตามที่ผู้ประพันธ์มุ่งหมาย เช่น ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้แสดงความมุ่งหมายของผลความดีว่าเป็น “การทำงานให้สำเร็จโดยหน้าที่” (วิจิตรวาทการ, 2549: 111) เมื่อผู้อ่านทราบความมุ่งหมายอย่างนี้ ก็จะสามารถกำหนดทิศทางในการศึกษาหลักทฤษฎี 10 ประการ เพื่อให้ตนดำเนินไปสู่เป้าหมายได้อย่างไม่คลาดเคลื่อนตามที่ผู้เขียนนำเสนอ

2) ในแต่ละบทขาดบทสรุป ผู้เขียนได้ประพันธ์หนังสือเล่มนี้ไว้ 10 บท ซึ่งแต่ละบทล้วนมีความน่าสนใจ และมีการแสดงหลักทฤษฎีไว้อย่างเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตลอดทุกบท เพียงแต่ในแต่ละบท ไม่มีบทสรุปเท่านั้น ซึ่งทำให้เมื่อเวลาอ่านไปแล้ว ผู้อ่านต้องกำหนดหา

ทฤษฎีในแต่ละเรื่องด้วยตนเอง นอกจากนี้ ในแต่ละบท ผู้เขียนยังได้สอดแทรกทฤษฎีหรือเพิ่มเคล็ดลับพิเศษเสริมไว้ในท้องเรื่องมากมาย เพื่อใช้สนับสนุนทฤษฎีหลัก 10 ประการ ให้เกิดสัมฤทธิ์ผล เพียงแต่ยังไม่ได้จัดสรรแยกส่วนให้เด่นชัดเป็นระบบเท่านั้น จึงอาจทำให้การกำหนดทฤษฎีเชิงปฏิบัติการที่ส่งเสริมกัน ขาดความเป็นเอกภาพ ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการปฏิบัติที่มุ่งถึงผลสัมฤทธิ์ได้ แต่เนื่องจากเนื้อหาสาระในแต่ละบทนั้นมีลักษณะเป็นบทความ ที่มีเนื้อหาไม่สั้นและไม่ยาวจนเกินไป กอปรกับเพื่อให้ได้อรรถรสในการอ่านงานประพันธ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจารณ์จึงมีความเห็นว่า ที่ผู้เขียนไม่ได้เขียนบทสรุปของแต่ละบทไว้ ก็เพราะเป็นความตั้งใจ ที่ต้องการให้อ่านได้ร่วมกำหนดทฤษฎีเชิงปฏิบัติการไปด้วยกัน โดยให้สรุปเป็นแนวคิดหรือเป็นหลักปฏิบัติการเฉพาะให้เหมาะกับตนเอง เพราะเมื่อถึงคราวปฏิบัติจริงผู้อ่านเท่านั้น ที่จะต้องกำหนดหลักทฤษฎีเชิงปฏิบัติการไปที่ละขั้นตอนด้วยตนเอง โดยใช้กรอบแนวคิดหรือหลักทฤษฎีที่ผู้เขียนได้นำเสนอไปนั้น เป็นฐานความคิดในการเลือกปรับประยุกต์ใช้ให้ได้อย่างเหมาะสม ตรงกับสถานการณ์ที่ตนประสบ ตลอดจนมีอิสรภาพมากพอในการปรับเปลี่ยนหลักทฤษฎีต่าง ๆ นั้น ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนอย่างมีวิจารณญาณ

บทสรุป

หนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” เล่มนี้ แม้จะเป็นหนังสือที่ผู้เขียนดำเนินการประพันธ์โดยอาศัยเค้าโครงจากหนังสือฉบับภาษาอังกฤษเรื่อง “Strategy in Handling People : by Ewing T. Webb and John B. Morgan” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “อุบายสำหรับเอาคนไว้ในกำมือ” ซึ่งไม่ทิ้งบริสังคมของชนชาติตะวันตก แต่เพื่อแสดงความแตกต่างทางอัตลักษณ์ด้านการประพันธ์ ตลอดจนเพิ่มเสน่ห์สีสัน และมุมมองใหม่ให้กับหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนจึงได้ใช้อัจฉริยภาพในการเปิดม่านแห่งความรู้อย่างไร้พรมแดน โดยการนำองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาตะวันออก ทศนะของนักปราชญ์ ตลอดจนทัศนะของผู้เขียน มารวมนำเสนอผ่านหนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” ได้อย่างเชื่อมผสานลงตัวอย่างมีบูรณภาพ ทั้งนี้เพื่อคัดค้านเอาเฉพาะแต่หลักทฤษฎีที่ผู้เขียนมีความเชื่อว่า จะเป็นเทคนิควิธีในการจูงใจคนและการครอบครองใจคนให้ได้ผล จึงเกิดเป็นหลักทฤษฎี 10 ประการ ที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม เหตุเพราะมีตัวอย่างบุคคลสำคัญที่ผู้เขียนได้ยกมาประกอบเล่าอ้างด้วยในทุกบท เพื่อ

เพิ่มอรรถรสและสุนทรียภาพทางภาษา ชวนให้น่าอ่านติดตามตลอดสาย โดยเนื้อหาสาระในแต่ละบทวิทยุชิ้นนั้น ล้วนแสดงถึงคุณค่าและความโดดเด่นเฉพาะทาง ที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอแก่ผู้อ่านเป็นลำดับข้อตามอิสระทางความคิด ในขณะที่วิธีการปฏิบัติจริงนั้น นอกจากผู้อ่านจะต้องกำหนดรู้ทฤษฎีต่าง ๆ เป็นเบื้องต้นแล้ว โดยที่สุด ก็จะต้องสามารถนำหลักทฤษฎีต่าง ๆ นั้น ไปปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของตนอย่างเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์มีความเชื่อว่า หนังสือเรื่อง “กุศโลบาย” เล่มนี้ ซึ่งมีเพียงแต่เป็นหนังสือที่เหมาะสมกับท่านผู้อ่านที่ต้องการพัฒนาตนไปสู่การเป็นผู้นำที่ดีในอนาคตโดยตรงเท่านั้น หากแต่เป็นแสงสว่างและเป็นคำตอบให้กับท่านผู้อ่าน ที่ต้องการแสวงหาหลักในการชนะใจคนให้ได้ใจคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากใครปฏิบัติได้ตามหลักทฤษฎีครบทั้ง 10 ประการดังกล่าวแล้ว ผู้วิจารณ์มีความเชื่อเป็นอย่างยิ่งว่า จะสามารถนำตนให้เข้าไปนั่งอยู่ในหัวใจคนได้อย่างไม่ยากนัก ซึ่งการทำได้ดังนี้นับเป็นจุดหมายสูงสุดของการประพันธ์หนังสือเล่มดังกล่าว ที่ทำให้สมเจตนาของผู้เขียนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- หลวงวิจิตรวาทการ, พลตรี. (2549). **กุศโลบาย**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด.
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2552). **จริยศาสตร์และจริยธรรม เพื่อพัฒนาชีวิต-และสังคม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ วันจันทร์). (2559). **จริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เริงชัย หมิ่นชนะ. (2560). **จิตวิทยาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: JPRINT 20.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 47. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธัมม์.

